

PARAULES i FETS *de Dones*

Col·lectiu de Dones en l'Església, per la Paritat
Número 82 · Setembre · Octubre · Novembre · Desembre 2018

*Pels difícils camins
de la llibertat*

Bon Nadal i Bon Any 2019!

“Quin goig de sentir a les muntanyes els passos del missatger que anuncia la pau i porta la bona nova, que anuncia la salvació i diu a la ciutat de Sió: «El teu Déu és rei». Escolta els crits dels teus sentinelles, escolta quins esclats de goig: veuen cara a cara com el Senyor torna a Sió. Danseu, ruïnes de Jerusalem, alceu, totes, el crit d'alegria: el Senyor ha consolat el seu poble, ha redimit Jerusalem. Als ulls de tots els pobles el Senyor ha estès el seu braç sant, i d'un cap a l'altre de la terra veuran la salvació del nostre Déu”. (ls. 52,7-10)

Són aquests uns dies de felicitació, de desitjar-nos els uns als altres pau, treball, salut, de regals..., però poques vegades diem en les nostres felicitacions: “que siguis una bona missatger@ de la pau i de la salvació” i encara menys que siguem capaces de repetir les paraules d'Isaïes “Alegra't perquè el Senyor ha estès el seu braç sant i d'un cap a l'altre de la terra veuran la salvació del nostre Déu”. Potser no ho fem perquè tenim por, perquè anunciar la salvació ens obliga a pensar, a preguntar-nos de quina salvació estem parlant i quina és la nostra implicació en la realització del desig, perquè quan intuïm la resposta ens adonem que ens ha de comprometre ara i aquí, que no es tracta d'una fugida del món, i moltes vegades aquells i aquelles que es comprometen acaben malament. ¿No era aquesta la por dels profetes? Anunciar la pau és fer la pau, com ens va anunciar Jesús des del seu naixement.

El Nadal ens agrada, ens agrada compartir l'alegria amb la família i les amistats, però si només bevem i mengem i ens diem paraules maques, però no mirem més enllà de la taula que ens aplega, malament rai! Avui recordem Sant Romero d'Amèrica i Ellacuria, Joao Bosco, Josimo i altres dones i homes que van lluitar i lluiten pel seu poble; que han elegit el camí de la llibertat, encara que la llibertat trobi la seva culminació en el martiri; es van atrevir a denunciar la injustícia i anunciar la salvació. Homes i dones que han entès la salvació com alliberament, com fer comunitat amb els pobres, o fer escoles i, en el compromís, fer església.

Altres, en un continent que gairebé ens quedava tan allunyat i desconegut com Amèrica, els va tocar viure el procés a la inversa, perquè de la llibertat van passar a tastar l'amarga beguda de l'esclavitud, una beguda amb el verí que els va portar fins a la mort. Milers i milers de dones i homes de l'Àfrica negra, que ni tan sols podien entendre el perquè es van veure obligats, després d'un llarg patiment, a donar la seva vida. Què difícil anunciar i entendre la salvació en el sense sentit

de l'esclavitud física! ¿Com entendre en aquesta situació una pau sense violència? En el camí invers, també milers i milers de dones i homes van lluitar per la veritable salvació, la que havia de ser signa i penyora de la salvació segons el missatge de Jesús! ¿O és a la inversa? I van donar les seves vides, però ara sí que sabien el perquè, per l'alliberament del seu poble. I si anem més enrere, molts segles i segles abans, també hi va haver profetesses capdavanteres d'un poble en lluita per la seva llibertat. Potser més d'una Judit va haver de tallar el cap de qualsevol Holofernes de torn.... Les estratègies són moltes i diverses i cada època, cada situació històrica, ha de trobar les seves pròpies per alliberar el poble de l'opressió. També avui i arreu del món.

Moltes vegades sense saber-ho, profetes i profetesses d'abans i d'avui es mouen per uns fils que els mantenen en la unitat: l'acció de l'Esperit de Déu, Senyor de la Història, encara que no puguin explicar l'origen i la font de la seva força. Altres sí que saben de qui reben la paraula. ¿I com podem conèixer els veritables profetes d'avui? És que hi ha indicadors? Alguna cosa en sabem si partim de l'Evangeli, els falsos profetes es descobreixen en la violència de les seves paraules i dels seus fets, apaguen la caritat del cors i com ens diu el papa Francesc, són «encantadors de serps», que s'aprofiten dels sentiments i emocions humans per a esclavitzar les persones.

En aquest Nadal ens posem al costat de les persones que pateixen en totes les presons del món, i de les seves famílies amb el desig que “d'un cap a l'altre de la terra es vegi la salvació del nostre Déu” I aquí també.

Col·lectiu
de Dones
en l'Església
PER LA PARITAT

PARAULES i FETS Preu 3 euros de Dones

- SUMARI**
- 1 Portada
  - 2 Editorial · Sumari
  - 3 Des d'Església plural
  - 4, 5 La profecia en boca de dona
  - 6, 7 Pàgines centrals
  - 8 Els sants d'avui
  - 9 Mujeres y teologia, Manifest Saragossa
  - 10, 11 Un patiment institucionalitzat
  - 12 Hem assistit

La redacció d'aquest número s'ha tancat al desembre de 2018

Coordinadora: Mercè Sasot Bach • Consell Redacció Roser Solé Besteiro, Mariona Saurí Pujol, Imma Saula Saló, Paloma Llorente Mejias, Assumpta Sesma Vilagrassa, Mercè Sasot Bach
• Hi ha col·laborat: Josep Torrens, M Luisa Pared, Quim Cervera, Neus Forcano, Roser Solé • Tallers Gràfics de Rúbrica Editorial · D.L.B-22227-1995

Col·lectiu de Dones en l'Església · C/ Rocafort, 242 bis, 1r 11 D · 08029 Barcelona - Tel. 93 319 23 42 - cde@donesesglesia.cat - www.donesesglesia.cat

Beneïda tu entre les dones, i beneït el fruit del teu ventre

Les paraules que Isabel dedica a Maria quan aquesta la va visitar em porten a fer una breu reflexió sobre el moment que viu l'Església a Catalunya i també a Europa, i potser arreu dels països occidentals.

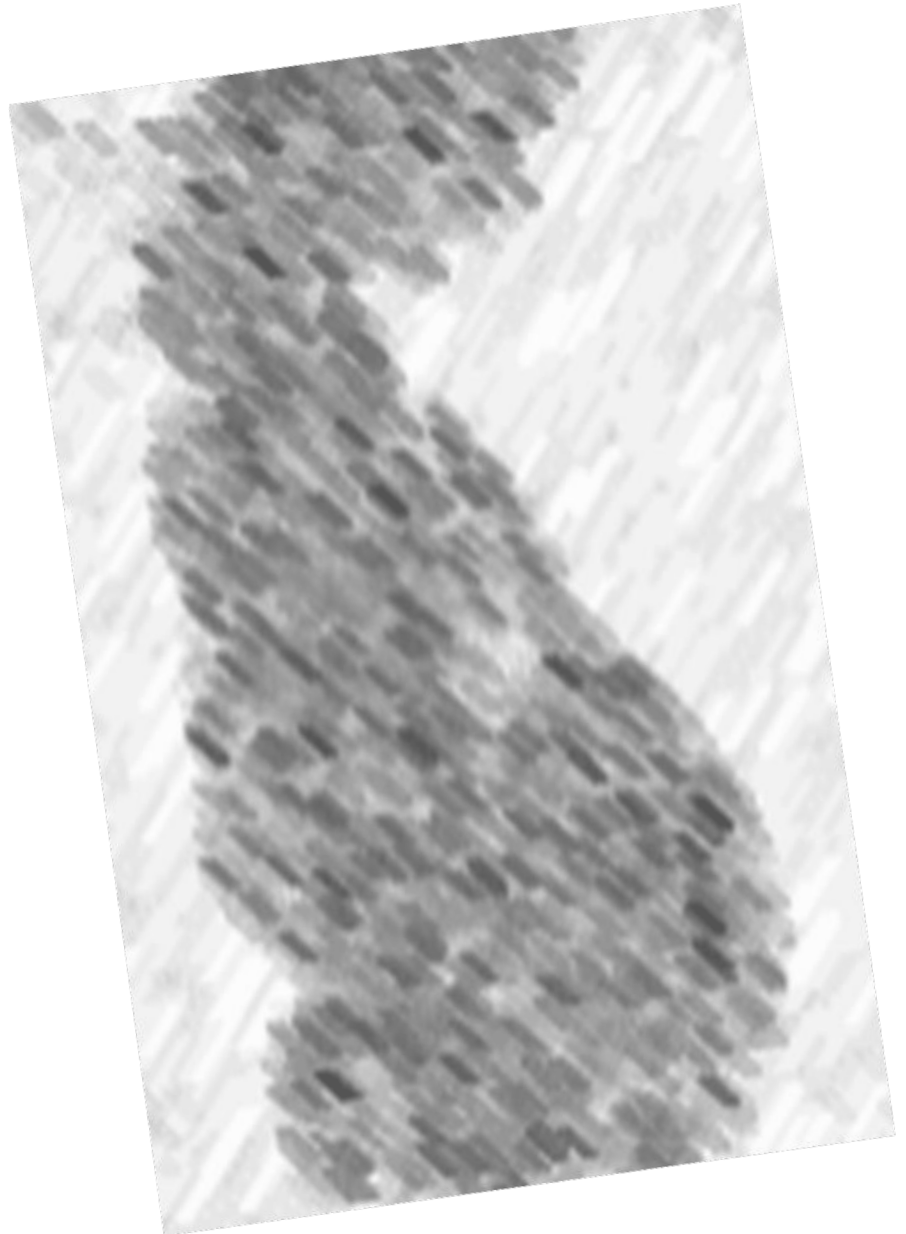
Vinc d'una experiència dolorosa com ha sigut decidir, amb els companys i companyes d'Església Plural, que havíem de posar punt final al projecte que en el seu moment, ara fa disset anys, vàrem iniciar. Ho hem fet després de més d'un any de reflexió i de consultes amb persones ben diverses. Ho hem fet convençuts que allò que eren els nostres objectius avui ja no troben acollida entre els cristians de base. A hores d'ara són pocs els qui, volent una nova Església, creuen que sigui possible reformar-la, i per això dediquen el seu temps i esforç a altres causes. El temps de treballar per la reforma segurament ha passat, no es pot reformar el que és irreformable, i, malgrat tot, estic convençut que l'Església és un instrument útil i necessari per a l'anunci de la Bona Nova.

Jesús, mirant la ciutat de Jerusalem es va compadir d'ella i va anunciar la seva destrucció. Ara és el moment de construir una nova Església sobre unes noves bases, **que no tan sols tingui nom femení sinó que es fonamenti sobre valors femenins.** Els grans moments de l'Evangelí tenen nom de dona, però hem aixecat una església basada en el patriarcat, que ha dut molt dolor i patiment i poc alliberament i plenitud.

Els fruits de dos mil anys d'Església patriarcal són decebedors i eixorcs.

Una església en clau femenina vol dir compassiva, oberta a la vida, acollidora, generosa, sensible, integradora, igualitària, dialogant, persuasiva, pacificadora i pacífica, alliberadora, ecumènica, ecològica...i per descomptat on a les dones i als homes se'ls reconegui, efectivament, la mateixa dignitat, sense cap mena de discriminació.

Josep Torrens

OBITUARI

El dia 30 de novembre del 2018, ens ha deixat la nostra amiga i companya Mercè Corominas. Va col·laborar amb nosaltres molt temps i darrerament ens els grups de Formació i Coordinació.

Moltes vegades deixem per la darrera hora, i pot ser no hi som a temps, dir-nos aquells mots que sempre agraden i ens donen escalf, mots amorosos i plens de tendresa.

Mercè, ho fem ara, convençudes de que t'arribarà la nostra estima i sobretot l'agraïment, per haver compartit amb nosaltres molts passos

d'aquest camí. Camí que ens es comú pel seu destí.

Mentre vas estar amb nosaltres vares conèixer molts del misteris de la vida, la d'aquí, ara, t'han estat desvetllats els de la Verdadera Vida. Allà on no hi ha dubtes ni preguntes, allà on hi roman per sempre l'amor de Jesús.

Ja et trobem a faltar.

Marc del Moviment profètic¹

1. El profetisme és una tradició i forma part del poble d'Israel. Rei, sacerdot i profeta són els tres eixos de la societat d'Israel, de vegades antagònics. El profetisme sorgeix en els ambients més dispars. Als profetes els incumbeix dir si l'acció empresa és la que Déu vol, si tal política es troba enquadrada o no dins de la història de la salvació.

2. El profetisme no és una institució com la reialesa o el sacerdoti. És pur do de Déu, objecte de promesa atorgat lliurement. La trucada que rep el profeta porta sempre a una missió: la boca del/a profeta/essa que dirà la paraula de Déu. Aquest es comunica als seus profetes de moltes maneres, irromp en la seva vida i el profeta queda "tocat". Posseeixen una valentia davant l'oposició (anunciar/denunciar), les dificultats o el fracàs. (Justícia/injustícia; fidelitat/infidelitat; amor/desamor). No són endevins.

3. A partir de l'exili s'atribueix a Israel la consciència d'una tradició profètica. Té una font d'unitat: els profetes estan animats pel mateix Esperit de Déu encara que no ho esmentin. És Déu de qui reben la paraula.

4. La paraula els arriba per inspiració i revelació. La paraula revelada no es redueix a vocables, és vida, va acompanyada d'un significat simbòlic: lavé-Déu cuidarà que la seva Paraula es realitzi. El missatge no és alguna cosa exterior al profeta sinó la manifestació en ell/ella del Déu viu.

5. La trobada entre el/a profeta/essa i el poble esdevé en les condicions de l'antiga aliança: la llei, les tradicions i el culte.

6. La paraula profètica transcendeix els resultats immediats, el temps històric. Per això, ens interessa a nosaltres avui, és actual. (1 Pe 1, 10 ss).

7. Els profetes posen en connexió el Déu viu amb la seva criatura en

el moment present. El seu missatge està orientat al futur però es gesta en el present. Ho veuen en el seu doble aspecte com a càstig o prova i salvació.

8. Però els profetes saben que Déu és abans de res salvador: després de la prova, Déu perdonarà i salvarà el poble. Els profetes no prometen la restauració de les institucions sinó una nova aliança: la promesa tindrà compliment. No se suprimeix la llei sinó que passa a un segon lloc.

9. La salvació és inseparable de les circumstàncies de l'exili i la tornada, ja que el profeta veu amb una sola mirada la totalitat de l'esdeveniment, les veritats eternes i els fets en què es manifesten. Ens remet a l'esdeveniment absolut, centre i fi de la història.

Les profetesses des de la crítica bíblica feminista

1. El primer que ens crida l'atenció és la desproporció entre profetes (18) i profetesses (4 en el AT i 3 en el NT). Així mateix, la manca de dades tant de la seva vida com de l'exercici del seu carisma profètic. Cap profetessa narra la seva vocació. A excepció de Dèbora, cap agafa el lideratge en assumptes espirituals ni es dirigeixen en públic al poble de Déu. Fins i tot, apareixen i desapareixen de sobte.

2. No obstant això, totes formen part del poble d'Israel i, en un moment de la seva història, es converteixen en subjecte actiu de la profecia. Són interlocutores vàlides per dir la Paraula de Déu. Parlen de part de Déu. La seva paraula és paraula inspirada i revelada que els ve de l'Alt, mogudes per l'Esperit.

Se senten impulsades a comunicar-la oralment, encara que no sabem res sobre si alguna la va posar per escrit. Suposem, que com els profetes homes, afegien actes simbòlics per captar l'atenció dels seus oïdors.

3. L'ensenyament dels/es profetes/esses era sobre la religió i la moral en el sentit d'actes que beneficiaven o perjudicaven els altres. Déu no vol sacrificis ni ofrenes, sinó adoració en esperit i en veritat. Donar empara a l'orfe i a la vídua; acolliment al foraster. (Les prediccions profètiques: el Dia de lavé, el messianisme, els salvats, l'escatologia). La nova aliança la formaran "una resta" d'Israel i els conversos, un sol poble sota el Fill de David.

4. Les visions passen per alt les distàncies de temps i lloc i s'expressen amb un llenguatge rítmic adaptat al poble. La visió ocorria quan el profeta estava despert. Els somnis rarament s'esmenten en els profetes veritables. Possiblement l'ànima del profeta podia estar, com els místics, tan absorta per l'activitat espiritual que semblés que els sentits estiguessin detinguts. Ho suposem també en el cas de les profetesses.

5. Se sospita, doncs, dels redactors bíblics en una societat patriarcal que ignorava les dones encara que estiguessin vinculades a un baró (espòs) com és el cas de Juldà. En definitiva, s'ha silenciada la seva activitat com a profetesses.

Els somnis rarament s'esmenten en els profetes veritables. Possiblement l'ànima del profeta podia estar, com els místics, tan absorta per l'activitat espiritual que semblés que els sentits estiguessin detinguts.

1. X. LÉON-DUFOUR, *Profeta*, Ed. Herder, Barcelona, 19822.

Ens podríem preguntar: Déu es va valdre solament d'homes per comunicar la seva paraula al seu poble i escriure les Sagrades Escriitures? O, com la mateixa Miriam diu al seu germà Aaron: És que el Senyor només ha parlat amb Moisès? No ha parlat també amb nosaltres? (Núm 12,2)

JULDÀ, PROFETESSA

(2 Re 22, 11-22) (2 Cr 34, 22-33)

641 a C. Juldà, esposa de Salun-garda del rober del rei Josies-. Vivia al barri alt de Jerusalem. Representants del rei li feien consultes en privat.

No hi ha cap versicle que indiqui que prengué el lideratge en assumptes espirituals ni que dirigís la paraula al poble. A Jerusalem existien dos profetes coneguts: Jeremies i Sofonies. S'ignora perquè els enviats del rei no van acudir a ells. En el seu lloc, el llibre dels Reis diu que van anar a consultar a la profetessa Juldà.

La profecia de Juldà té dues parts: (2 Re 22,15-17) la primera, declara la paraula de Déu dirigida a la nació jueva i (2 Re 22,18-20a) la segona, declara el que Déu diu al rei.

(El Senyor portarà un gran desastre a Jerusalem i als seus habitants, segons "totes les paraules del llibre que el rei de Judà ha llegit. Ells m'han abandonat i han ofert sacrificis a altres déus". Al rei Josies: "perquè el teu cor s'ha commogut i t'has humiliat davant el Senyor... jo també t'he escoltat. Faré que et reunexis amb els teus avantpassats en pau. Els teus ulls no veuran el desastre que jo portaré a aquest lloc".)

Segons la tradició rabínica, Josies es va dirigir a Juldà en lloc de Jeremies perquè les dones estaven més inclinades a la misericòrdia que els homes i per això intercediria a Déu amb més facilitat del que ho faria Jeremies. En tot cas, consulta interessada...

En canvi, Lowell K. Handy², suggereix que la consulta a Déu per confirmar la reparació d'un temple era normal en la literatura de l'Orient Mitjà antic. En aquesta literatura el rei dirigeix aquesta consulta a déus menors, però el redactor bíblic no anava a posar el sant rei Josies consultant a déus, i així que va posar Juldà com a intermediària .

Erhard Gerstenberger³ veu a Juldà com una espècie d'escriba a la qual Josies consultaria per interpretar el llibre recentment trobat en les obres del Temple de Jerusalem, el Llibre de la Llei.

Les profecies de Miriam, Dèbora i Juldà no van ser dirigides a una assemblea pública. Tampoc hi ha informació que cap d'elles escrivís. (1270 p.)

CONCLUSIÓ:

Descobrir i reconstruir. Fer una primera lectura del text basat en el coneixement històric i contextual del mateix si no volem inventar-nos gens i perdre la perspectiva de la sospita. Tenir en compte les característiques culturals, les relacions socioreligioses, el paradigma social, els rols de poder

i els contextos concrets en funció de sexe, classe i raça.

Saber que es poden deconstruir aquells elements que no parlen de l'amor de Déu per la seva criatura i es mantenen vinculats a la llei del patriarcat.

Deconstruir no és destruir. És llevar les barreres que no ens permeten accedir a l'interior de l'ésser humà, la profetessa Juldà, en el nostre cas. Posar aquests textos al mateix nivell de Revelació que aquells que el context patriarcal privilegia i **recuperar** les històries de les dones bíbliques.

Construir les relacions de Déu amb aquestes, lliures d'interpretacions interessades.

Narrar. Imaginar aquelles dones en aquell moment, amb les seves preocupacions i goigs, **amb els seus dubtes i les seves queixes a Déu, amb les seves peticions i les seves lloances** i aconseguir alhora que les seves històries ens arribin al cor. Que siguin per a nosaltres, avui, testimoniades vius i no simples cites anecdòtiques.

M. Luisa Paret García⁴
(Traducció)

2. Lowell K. Handy va ensenyar a la universitat Loyola de Chicago durant més de dotze anys i té un doctorat de la universitat de Chicago. Actualment treballa per a l'American Theological Library Association.

3. Erhard S. Gerstenberger va néixer el 1932 a Hochemmerich. És un teòleg protestant alemany del qual la seva investigació se centra en els salms, la teologia i la hermenèutica de l'AT, la teologia de l'alliberament i la teologia feminista.

4 Pertany a l'Associació "Mujeres y Teología" de Madrid. Màster en Teologia en l'Institut Teològic de Murcia, 2018.

Les esglésies que fan camí a Catalunya en la situació socioeconòmica-política actual

Tots estem vivint temps de canvis, d'alteracions socials, econòmiques, tecnològiques, polítiques, culturals i religioses. I el nostre país a més, vinculadament a totes aquestes transformacions, sense saber massa el que és causa i el que és efecte, a més, estem experimentant l'anomenat procés sobiranista.

Les comunitats cristianes, els moviments eclesials, les parròquies, les ordres religioses, les institucions catòliques ho reflecteixen. Arreu se'n parla, tant de la crisi econòmica com del procés sobiranista i de les reaccions que el poble està tenint. L'església ja no és al nostre país, com havia estat en temps de la dictadura franquista i abans, ni un "poder" lligat als poders civils, ni tampoc, com podria ser en temps de la transició vers la democràcia, una institució i una xarxa de comunitats, que podien influir en l'economia, en la política i en la cultura, en els moviments socials, en la població, entre els joves, com així havia estat en part, en la nostra generació. De fet una bona part de l'església va recolzar, possibilitar, ajudar, es va comprometre, va formar persones, etc., en els processos vers les llibertats, la democràcia i vers el reconeixement de la nacionalitat catalana, i de la dignitat de les capes obreres i populars.

Avui dia, davant del procés sobiranista i davant les dificultats de molta gent del nostre poble per tenir una vida més o menys digna, l'església es troba més indefensa, més pobre de recursos, de persones, amb gent més envellida i amb moltes comunitats fluïxes. Hi ha hagut potser més resposta eclesial davant de les situacions de precarietat, d'exclusió, de pobresa, d'injustícia social, i no solament per part de Caritas, sinó per part de moltes associacions, fundacions nascudes sinó al recer directe de l'església, sí en el seu entorn. Aquestes accions positives,

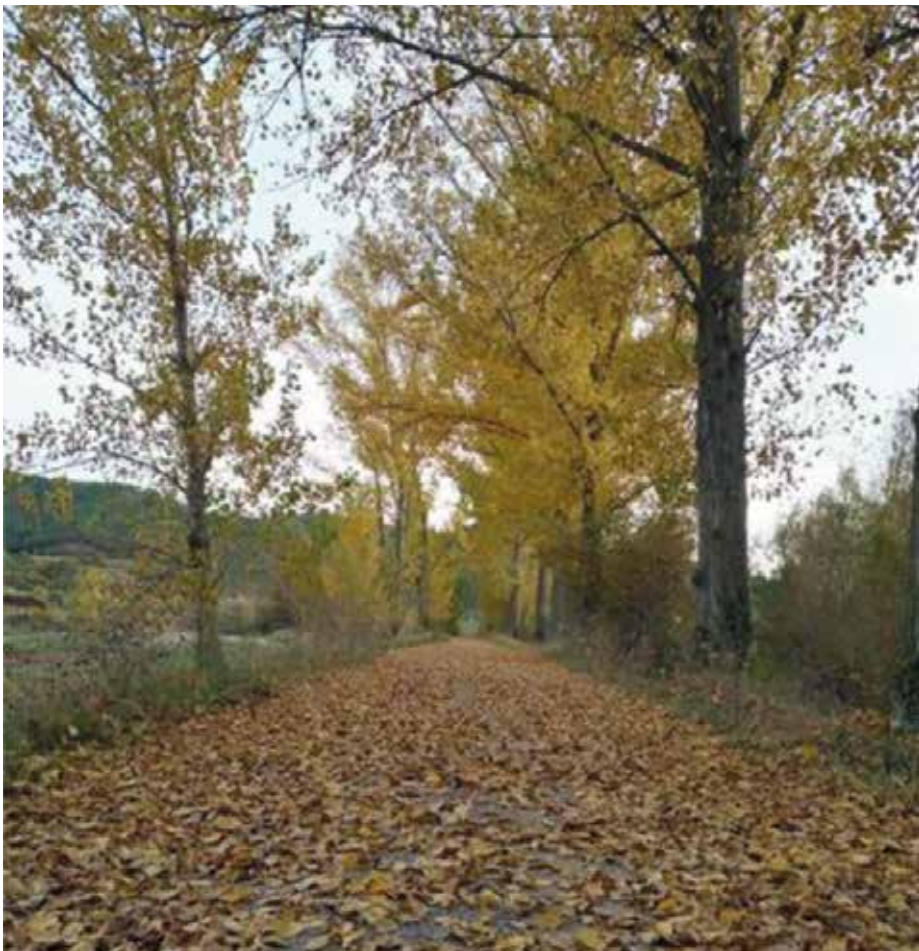

encara que siguin senzilles i limitades, no solament responen a l'impuls evangèlic de sempre, sinó que també estan col·locant-se, en un esforç lloable i no fàcil, en la línia d'adaptar-se a una societat democràtica, laica i plural.

Ara bé davant del procés sobiranista, ens podríem preguntar, les nostres comunitats, la nostra església, ¿està somorta, no es mou? A part dels valuosos Manifestos de la Delegació de Pastoral Social de l'Arquebisbat de Barcelona i d'altres bisbats, del grup de reflexió sobre la Doctrina Social de l'Església (SEDASE), del grup Cristians per la Independència dins l'Assemblea Nacional Catalana, a part de la trobada de forces entitats d'església, celebrada, ja fa uns mesos, en favor del dret a decidir, i d'algunes dèbils i prudents aportacions d'alguns bisbes (potser així han de ser), no trobem una reflexió a fons sobre el procés que viu Catalunya. És veritat que algunes parròquies, alguns moviments han fet els seus escrits, les seves trobades sobre el tema, xerrades, curssets, taules rodones, articles a revistes,

Avui dia, davant del procés sobiranista i davant les dificultats de molta gent del nostre poble per tenir una vida més o menys digna, l'església es troba més indefensa, més pobre de recursos, de persones, amb gent més envellida i amb moltes comunitats fluïxes.

homilies, llibres ... Tot plegat és digne de ser valorat i conegut, com també els fets abans esmentats. Però, ¿no trobeu a faltar un treball en comú, un debat obert eclesial, una lectura evangèlica del que ens està passant? ¿No caldria la iniciativa, per part de les

diferents diòcesis catalanes, d'unes dinàmiques participatives per tal que el poble cristià discerneixi les veus i les llums de l' Esperit en la situació actual?

Comprenc que tenim una església força "decadent", potser amb forces iniciatives (no molt conegudes, per cert) disperses, fragmentades, en diferents espais eclesials, però amb una gran mancança d'iniciativa comunitària, diocesana, i interdiocesana. Els Centres d'estudis, els Instituts de ciències de la religió, i altres Instituts catòlics, les Escoles de Teologia, la Facultat de Teologia, podrien col·laborar en aquest sentit i proposar camins de reflexió en els que tothom hi pogués dir la seva. No es tracta, ni reivindico, ni molt menys, un a veu comuna, ja que les posicions dels cristians i cristianes també són plurals, i més sobre qüestions socials, polítiques, i nacionals. Però crec molt convenient obrir un debat públic-eclesial. Potser ens haurem de conformar amb la pobresa actual de l'església en aquest sentit, que també té l'avantatge de no tornar a caure en el perill de "donar

lliçons" a tota la societat civil, des de les seves posicions que es tenien per "segures, perfectes i veritables". Crec però, que hem d'anar aprenent a presentar i proposar reflexions, amb tota humilitat, des de la fe cristiana al que vivim, encara que al final resultin diverses posicions totes legítimes des del punt de vista de l'Evangelí.

Per altra banda **és ben curiós, que hagin sorgit a la "palestra sociopolítica" dues religioses de monestir: Lucia Caram, i Teresa Forcades.** Ben diferents les dues, però amb intensitat d'accions, de discurs, i influència mediàtica, semblants. Han arribat, aquí, ben segur, des de la seva pregària i aprofundiment madur de l'evangelí. Possiblement com molts altres cristians i cristianes, que no coneixem, i que segurament les seves reflexions, decisions i itineraris serien prou o més interessants. ¿Aquestes dues dones, com altres, no estaran buscant una nova forma de "materialitzar", d'encarnar l'evangelí avui en dia? I cadascuna a la seva manera, amb la seva idiosincràsia. Una més orientada a l'acció social (que inclou

pensament polític, ètic i teològic) i l'altra a la reflexió intel·lectual i teològica i en part a la política (que inclou l'acció social). ¿Què deuen canalitzar del poble cristià -i del poble en general- aquestes dues dones significades eclesialment? ¿Podria ser que hi hagi força gent cristiana que està canviant esquemes mentals, i que està buscant noves formes evangèliques de ser "ferment dins la massa", de ser "sal i llum"? Possiblement aquestes dues dones ens fan de "mirall". ¿No s'estarà trobant un camí cristià de vincular-se als nous moviments socials que estan apareixent, producte de la crisi econòmica (avenç en l'emancipació social), i de la necessitat d'avançar en l'emancipació nacional, i el desenvolupament de la democràcia? Una bona part del nostre poble, encara que no sigui cristià valora i potser demana, la "puresa" de l'evangelí, el fons essencial del missatge del crist, l'amor als altres com quelcom necessari a la societat i aquestes dues religioses, com tants d'altres cristians/es ho realitzen dia a dia en els seus entorns.

¿No estarem sortint d'uns clixés massa rígids de partits polítics, i d'altres tipus d'organitzacions nascudes als segles XIX i principis del XX (sindicats, associacions de veïns,...) per encaminar-nos vers noves formes d'organització popular, per seguir essent fidels a la construcció d'una societat més igualitària i fraternal? I ¿no caldrà que els nostres moviments d'Acció Catòlica, que van calcar força el tipus d'organització sindical i de partit, també hagin de reconduir la seva missió i fer la seva reestructuració interna, observant els nous moviments socials i deixar-se "fecundar" per ells, sense perdre la pròpia identitat?

Tot un altre tema, que pot ser fruit d'una altra reflexió, és com l'església a Catalunya afrontarà la pèrdua segura de recursos humans, per poder fer el servei pastoral, seguir essent servidora de la humanitat, aquí a Catalunya, i com aprofitarà el patrimoni arquitectònic al servei de la població.

Quim Cervera i Duran
(Traducció)

SANT ROMERO D'AMÈRICA, ENSENYA'NS EL CAMÍ DE LA LLIBERTAT

“Si denuncio y condeno la injusticia es porque es mi obligaciones como pastor de un pueblo oprimido y humillado”

Sant Romero d'Amèrica, ensenya'ns el camí de la llibertat, a tu que, en plena crisi social i política a El Salvador dels anys 70's, et vas posar de costat dels camperols, dels malalts, de les famílies que agraiïen cada matí el panís que podien torrar. El 24 de març del 1980, mentre feies missa a l'hospital, et va ferir de mort una bala dels esquadrons de la mort, els grups paramilitars d'extrema dreta que, aliats amb l'exèrcit governamental (FAES), començaven la guerra civil contra el poble. Un poble tip i fart de violència i frau electoral que s'organitzava en guerrilla (FMLN) per frenar la impunitat dels militars. La comissió de la veritat de les Nacions Unides va determinar l'autoria de l'assassinat de Romero: el cap dels esquadrons de la mort i ARENA (el partit oficial), però els responsables no van ser duts mai a judici.

“Si denuncio y condeno la injusticia es porque es mi obligación como pastor de un pueblo oprimido y humillado”

Recordo de llegir amb fruïció la teva biografia l'any 2002 a l'Araguaia, a la biblioteca del centre pastoral del bisbe Casaldàliga. Les aigües quietes del riu Araguaia també parlen de màrtirs; el bisbe Pere prega per ells, amb ells i des d'ells des del mateix moment que va trepitjar la terra vermella el 1968 i va plantar cara als latifundistes i als pistolers abusadors. A Amèrica vaig aprendre que les vides se les enduu una bala de fam i d'abandó. Una bala que paga el qui té la terra, sí, un o dos de cada centenar.

Imatge relacionada Romero i Ellacuría a El Salvador, com Casaldàliga, el padre Joao Bosco, i el padre Jósimo al Brasil, i les agents de pastoral, les religioses, els joves i els voluntaris internacionals que han estat al seu costat, han convertit en pa de vida el seu gest acollidor, la seva llibertat d'acció i la confiança en la gent. Van fer comunitat amb els pobres, amb els indígenes, amb les famílies

atordides per tantes morts i desapareguts; van construir església i escoles, i van fer escola. Romero, vas denunciar la violació repetida de drets humans al teu país i vas manifestar públicament la teva solidaritat cap a les víctimes de la violència política. El pastor va esdevenir anyell en l'altar mateix. Símbol eucarístic i sang vessada per amor i per a tots. Romero, avui 14 d'octubre del 2018, la teva memòria se celebra i és viva, perquè més de 7000 salvadorenys i moltes més persones d'altres països que han omplert la plaça de sant Pere, et reconeixen sant de Déu. El papa Francesc ho ha beneït, però ell que també en sap de morts i persecucions per la justícia, sap que el símbol d'avui actualitza el que no ha deixat de ser per al poble la teva vida: plenitud oferta perquè continuem resistint, denunciant, estimant, buscant la justícia i construint comunitat humana.

Poema de Pere Casaldàliga que va fer quan Mns. Romero va ser assassinat el 24 de març del 1980:

San Romero de América, pastor y mártir

*...Tu ofrecías el Pan
el Cuerpo Vivo*

*-el triturado cuerpo de tu Pueblo;
su derramada Sangre victoriosa
-la sangre campesina de Tu Pueblo en
massacre...*

*...Estamos otra vez en Pie de
Testimonio,*

San Romero de América, pastor y mártir nuestro!

*Romero de la paz casi imposible en
esta Tierra en guerra,
Romero en flor morada de la
Esperanza incólume de todo el
Continente,*

*Romero de la Pascua Ilatinoamericana!
Pobre pastor glorioso,
asesinado a sueldo,*

*a dólar,
a divisa;*

*como Jesús por orden del Imperio.
El Pueblo te hizo santo...*

*Los pobres te enseñaron a leer el
Evangelio.*

*Como un hermano herido
por tanta muerte hermana,
tú sabías llorar solo en el Huerto.*

*Sabías tener miedo, como un hombre
en combate.*

*Pero sabías dar a tu palabra libre,
su timbre de campana!*

*Y supiste beber el doble cáliz
del altar y del Pueblo*

*con una sola mano consagrada al
Servicio.*

*...San Romero de América,
pastor y mártir nuestro:*

nadie hará callar tu última Homilía!

Pere Casaldàliga, Sao Félix do Araguaia
– Mato Grosso, Brasil (1980)

Neus Forcano i Aparici

COMUNICAT de la "XXII ENCUENTRO DE MUJERES Y TEOLOGIA" y "V FORO DE LA RED MIRIAM DE ESPIRITUALIDAD IGNACIANA" SALT VITAL: CREIENTS I FEMINISTES. NOVES PERSPECTIVES

Els dies 28, 29 i 30 de setembre de 2018 ens hem reunit a Saragossa 275 dones i alguns homes per celebrar molts salts vitals i estar disposades a seguir saltant en el futur. Durant aquests tres dies, les organitzadores d'aquesta nova trobada ens hem vist acompanyades majoritàriament per dones d'altres associacions de Dones i Teologia del territori i de la Xarxa Miriam d'Espiritualitat Ignasiana, així com per una gran varietat de grups creients, entre ells les Comunitats Cristianes Populares d'Aragó, i de persones no creients que lluiten perquè creuen en la utopia que un altre món és possible. La mateixa preparació ja ha suposat un gran salt vital, a causa de la separació geogràfica existent (Saragossa, Madrid, Barcelona...), que no hauria estat possible sense els mitjans de comunicació, tant de transport com a Internet, que aquesta societat posa a la nostra disposició. Recollim alguns Ressonos que ens ressonen amb més intensitat:

Ivone Gebara ens situa en els feminismes cristians d'Amèrica Llatina, nascuts fa més de 40 anys, i avui demonitzats, també per l'Església catòlica, en considerar-los responsables de la falta de valors en la societat per allunyar les dones del paper tradicional que s'espera exerceixin en la família. Fa la sensació que durant aquestes dècades l'avanç aconseguit s'està perdent i cal tornar a començar. Constata la dificultat per arribar a amplis sectors de dones, especialment les empobrides. No obstant això, les dones sí que tenen consciència dels seus drets, encara que no ho atribueixen a les lluites feministes.

El sofriment segueix estant present especialment en el cos de les dones. La interrelacionalitat entre raça, gènere i classe emergeixen amb urgència una teologia feminista que és necessari descolonitzar per reconèixer la multiplicitat d'identitats i obrir-se a altres epistemologies i cosmovisions més enllà de les quals se'ns imposen des del poder hegemònic capitalista, patriarcal i blanc.

En aquest context, entenem que l'espiritualitat eco feminista com una manera de respirar ens connecta amb un Misteri Major que ens teixeix més enllà d'ètnies i fronteres, més enllà de la comunitat humana per fer-nos experimentar que formem part de la comunitat còsmica.

Una espiritualitat que ens urgeix a aprendre a estimar la debilitat, a descobrir la bellesa de la precarietat i la barreja. Una espiritualitat del provisional i l'efímer on només poden sostenir-nos les relacions d'interdependència i cura perquè viure i sobreviure té una gran condició

que és que estem barrejades, com una més del cosmos que ens dona matèria i vida.

Yayo Herrero ens ha recordat que el planeta que habitem té límits físics que el model econòmic ha depassat àmpliament, s'estan modificant els ecosistemes amb gran rapidesa, de manera que la vida s'està veient molt compromesa, aconseguint grans nivells de desigualtat. El fet de sostenir aquest estil de vida de subjectes privilegiats violentant altres vides és criminal.

Les dones sí que tenen consciència dels seus drets, tot i no atribuir-ho a les lluites feministes.

El principi fonamental de lluita contra l'amargor, que permet mirar la realitat per construir vies de sortida, es basa en no estar soles, construir comunitats que afavoreixin la vida, fins i tot en els espais més hostils, establir xarxes de cura, reconstruir espais comunitaris de dones, i apostar per tota la pulsio de vida que paga la pena ser viscuda.

Aquesta nova consciència constitueix avui un nou salt vital que hem de seguir fent juntes. Un "FACI'S!" des de la diversitat del subjecte dones que avui ens constitueix i la suma de totes les nostres resistències i rebel·lies enfront d'un sistema capitalista i patriarcal que atempta contra la vida i els cossos de les dones. Per això, avui més que mai les dones creients i feministes, participants en aquest congrés, ens declarem vives, lliures i en rebel·lia.

FACI'S!

Dones de raça negra

El títol correspon a la primeta jornada del curs de formació d'enguany. El lema general del curs és el de "trencar sostres de vidre", i aquest és un dels llocs on podíem posar el nostre dit per anar fent forat: el coneixement de les dones de raça negra, per anar després a la teologia feminista que es produeix en el continent africà.

Coneixem poc les dones africanes, blanques o negres, autòctones o foranes, religioses o seglars, creients o atees, també han estat silenciades encara que hagin tingut un paper rellevant en el desenvolupament integral de moltes poblacions. Per molta gent es tractava d'un poble d'ignorants, sense cultura i només podien servir com a esclaus i esclaves, fossin reis o reines o gent del poble. Per altres podien ser persones sense una veritable religió als que s'havia de cristianitzar. Als conquistadors els importava ben poc la vida d'aquells pobles, el que els importava era la seva riquesa. Els blancs tenien carta blanca per a conquerir territoris i repartir-se les terres i fer dels homes i dones el que els plagués, liquidar-los o convertir-los en mà d'obra barata, perquè al cap i a la fi no hi havia llei que els pogués emparar i ni als conqueridors castigar. Recordant les presons de Dakar, fa la impressió que inclús els divertia, als negrers, sentir els crits d'angoixa dels esclaus que estaven a punt de ser enviats a les Amèriques mentre ells gaudien dels grans tiberis que celebraven precisament en estances situades damunt els sostres dels maltractats presoners.

La filla de la periodista i historiadora Sylvia Serbin, autora d'un interessant llibre¹, va preguntar a la seva mare, de raça negra: ¿Com és que els altres països tenen dones cèlebres (en la seva genealogia) i no en tenim la gent com nosaltres (de pell negra)? És evident que n'hi havia, però potser no sabíem on trobar la resposta fora d'algunes vagues referències orals que tenen com rerefons el greu fenomen de l'esclavitud i les històries aïllades de la colonització que la literatura i el cinema han posat al nostre abast. Hi ha històries de reines i heroïnes, però manca una història

Sylvia Serbin és filla de pares antillans, nascuda a Àfrica i actualment viu a París, és a dir, coneix l'Àfrica, la diàspora i el treball en el món dels blancs europeus; aquesta dona, que és la mare d'aquella nena de la pregunta, va intentar buscar

la resposta preguntant-se ella mateixa si en els pobles de raça negra, no hi havia dones que destaquessin per haver estat influents en diversos aspectes de la vida d'un poble: p. ex. profetesses, reines, lletrades, lluitadores contra l'esclavitud o fundadores d'alguna Església, que també n'hi va haver.

Es pregunta si no hi ha hagut víctimes de la colonització, lluitadores i resistents com els barons, que es poguessin erigir com figures emblemàtiques, en el seu país. ¿No hi ha hagut cap Joana d'Arc o cap Agustina de Aragó? I les va trobar: dones que van dirigir regnes, que governaven i anaven a la guerra com feien els reis, que van lluitar aferrissadament contra l'esclavitud. Dones que no es quedaven a casa esperant les notícies de la guerra com ocorria a l'Occident blanc. I afegeix "¿A qui faríem creure

que una meitat del gènere humà quedat muda, inactiva, silenciosa, absent, transparent, mentre que l'altra part estava ocupada en lluitar, dirigir, manar, construir i protegir? Perquè des que el món és món les dones també han intervingut per a canviar les coses i seria absurd fer creure que l'animació de les escenes històriques només depenen dels barons". I es queixa de l'oblit imposat pels homes, perquè mai cap dona negra ha estat reconeguda com a heroïna per la història.

No s'ensenyava res sobre reines que havien guiat el seu poble amb el mateix encert i la mateixa força lluitadora que els reis; no se sabia res de les mares que havien forjat el destí dels herois, mai s'havia parlat de les dones anònimes que havies estat al darrera de totes les lluites de la humanitat. Si totes aquestes dones continuaven absents de la

1. Silvia SERBIN, Reinas de África y heroínas de la diáspora negra, Wanafrica Ediciones, Barcelona, 2017
Apart dels seus relats de divulgació, també va contribuir en la redacció d'un Història general d'Àfrica de la UNESCO.

UN PATIMENT INSTITUCIONALITZAT

història, pensava l'autora, les joves generacions mai tindrien altres referents en el seu imaginari que l'etern model de l'home blanc, que havien après de la literatura, el cinema o de la TV. ¿Com es podrien construir una identitat els nens i nenes africans si l'únic record del qual disposaven era el de l'esclavitud? D'altra banda, el poble africà ni dormia ni estava paralytitzat, però molts historiadors que s'han dit a si mateixos "especialistes" ni dominaven les llengües de les diverses tribus i ciutats, ni sabien res dels seus costums, institucions, pensament, ni de les avançades tècniques metal·lúrgiques que utilitzaven, per la guerra o per l'agricultura, ni de la seva història. Només s'havien fixat en la seva immensa riquesa i com els podien dominar. Desconeixien la dinàmica comercial d'aquells pobles (perquè ja hi havia rutes de caravanes cap Egipte i Orient) i van imposar la seva, occidental, a partir del s. XVI.

Els sistemes de treball van canviar radicalment, i els productes d'exportació també, perquè, a part del cacau, els explotadors van convertir la caça de l'home negre en una indústria local important i més lucrativa. Els mateixos negres posaven en mans dels explotadors els seus germans a canvi d'unes garrafes d'aiguardent. Només els interessava una cosa: el producte humà que es comprava, que havia de ser fresc i havia de tenir aquestes condicions: "Res de vells amb pell arrugada i els testicles encongits i penjant" "Res de negres alts flacs, estrets de pit, ulls extraviats i aire estúpid. Per a les dones, ni pits caiguts ni mames flàccides" La mercaderia havia de ser d'homes joves "imberbes" i noies amb pits fermes. (instrucció francesa de 1769).

Antigament, abans de l'explotació, en les societats africanes, el rol de les dones era respectat i podien participar en diversos afers socials. Aleshores, ens hem de preguntar quin és l'origen de la seva marginació. Les causes són diverses: per una banda la influència cultural de la colonització i, per l'altra, la presència de religions foranes, el cristianisme i l'islam.

Amb la islamització, els musulmans consideraven que les dones no podien tenir un rol de primera línia, i amb el cristianisme la cosa no els va anar pas millor, perquè els europeus, junt amb la cultura/religió, els van transmetre el sistema patriarcal i endocèntric de les seves pròpies organitzacions socials i religioses. I el resultat va ser el desplaçament de les dones a segon pla. Recloses a la llar i al sosteniment de la família, van perdre tota possibilitat d'influència pública i social.

D'aquesta època, l'historiador portuguès Leo Frobenius va escriure "Al regne del Kongo, els primers navegants portuguesos van descobrir una multitud bulliciosa vestida de seda i de vellut; grans estats i ben ordenats àdhuc en els detalls més petits; hi havia sobirans poderosos i indústries opulentes. ¡Civilitzats fins a la medul·la!" I amb mitjans de subsistència en abundància per a un país de tres milions d'habitants".

Els missioners portuguesos van aparèixer amb els primers vaixells i no els va resultar difícil la conversió dels pobles. Aviat, però, es van convertir en consellers dels reis i dels poderosos, i es van posar en el govern. El mateix camí van seguir els comerciants i els aventurers sense escrúpols. En pocs anys hi van entrar franciscans, jesuïtes, caputxins, dominics, agustins, calvinistes i encara un etc. entre catòlics i protestants... Les gents del país no els va costar gaire seguir les formes de la cultura portuguesa. Es van crear escoles per nenes i nens. Els professors eren dames del país ben formades i els missioners.

Les lluites contra l'esclavitud van fer màrtirs. Una de les més importants va ser Kimpa Vota, coneguda també amb el nom de Dona Beatriz, executada el dia 2 de juliol de 1706, coneguda amb el sobrenom de la "Joana d'Arc congolese".

Roser Solé i Besteiro

Conferència de la Mariàngeles Cosculluela i Pérez a Girona "Maternitzar la societat. Desmaternitzar les dones. I qui té cura de nosaltres?" el 13 de Novembre al centre cívic Pla de Palau. Acte organitzat pel Col·lectiu com a entitat que formem part del Consell Municipal d'Igualtat de Gènere de l'Ajuntament de Girona, amb motiu del 25 de Novembre, Dia Internacional contra la Violència de Gènere.

Assistència a la "XXII TROBADA DE MUJERES Y TEOLOGIA" i "V FÒRUM DE LA XARXA MIRIAM Y D'ESPIRITUALITAT IGNASIANA" - Saragossa 28, 29, 30 de setembre 2018.

SALT VITAL: CREIENTS I FEMINISTES. NOVES PERSPECTIVES.

"Pisar tierra sagrada. Ecologia i justícia" XVI jornades ATE. **Madrid, 10 11 novembre 2018.**

La tierra es sagrada y es la conexión entre todos los seres.

Fòrum Cristianisme i Món d'Avui - València

Jornada commemorativa i d'acció de gràcies pel XXX aniversari. **17 de novembre**

Participació en la Jornada commemorativa i d'acció de gràcies per aquesta experiència iniciada per membres de diferents moviments, comunitats, parròquies i col·lectius cristians, en un temps d'involució i "hivern eclesial", per potenciar el nostre compromís i les línies alliberadores del Concili Vaticà II. Amb aquesta Jornada volem fer palès el que ha suposat aquest esdeveniment per a la vivència de la fe al nostre Poble Valencià i també la necessitat d'afrontar els reptes que ens planteja el canvi d'època que vivim.

Quota anual 9e

Butlleta de subscripció

Fotocopieu i envieu la butlleta

Nom i cognoms

Adreça

Població

D.P.

Telèfon

Correu electrònic

Tipus de subscripció anual per rebre *Paraules i Fets de Dones*

A/. Domiciliació bancària

Nom del/la titular

Adreça

D.P. Població

IBAN

Us prego que fins a nova ordre carregueu al c/c o llibreta indicada els rebuts que us presentarà el Col·lectiu de Dones en l'Església, en concepte de subscripció al Butlletí *Paraules i Fets de Dones*.

B./Podeu també enviar transferència al compte corrent del CDE: IBAN ES83 3025 0001 1214 3330 3596 (Caixa d'Enginyers)

Col·lectiu de Dones en l'Església · C/ Rocafort, 242 bis, 1r 11 D · 08029 Barcelona - Tel. 93 319 23 42 - cde@donesesglesia.cat - www.donesesglesia.cat

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Direcció General d'Afers Religiosos

Generalitat de Catalunya
Institut Català de la Dona

Ajuntament
de Barcelona

On podeu comprar
PARAULES I FETS DE DONES

Libreria Claret · L·lúria, 5 (Barcelona)